

Cetățeni moldoveni la un miting pentru susținerea parcursului european din 23 iunie de la Chișinău.

**Friedrich
Ebert**
Stiftung

August 2025

Republica Moldova și drumul anevoios al reformelor spre UE

Temele ediției:

- 1.** Nadine Gogu, directoare CJL: **Propaganda se face acum mai mult pe internet și mai puțin la TV, deoarece propaganda a migrat pe zona de online**
- 2.** Editorial de Mădălin Necșuțu, jurnalist TVR Moldova: **De ce transformările trebuie să fie veritabile în stil european și nu de bifă pentru Republica Moldova**
- 3.** Vadim Vieru, avocat Promo-LEX: **Instituțiile naționale pentru drepturile omului sunt active, dar depind prea mult de bani externi, ceea ce le vulnerabilizează**
- 4.** Adrian Ermurachi, expert IPRE: **Recomandarea Comisiei Europene este de a revedea modelul de salarizare la stat ca să devină mai competitiv cu sectorul privat**

Republica Moldova avansează din stație în stație în trenul cu destinația finală Bruxelles. Îmbarcată în mai 2022 în contextul angajamentului ferm al UE pentru Ucraina și Republica Moldova, imediat după invazia militară rusă în Ucraina, Republica Moldova a făcut pași reali în ceea ce privește apropierea de UE.

Mai mult ca niciodată, UE a arătat o deschidere fără precedent pentru Republica Moldova care este privită la Bruxelles cu multă simpatie. Însă acest lucru nu înseamnă neapărat și clemență. Autoritățile de la Chișinău trebuie să dubleze bunăvoința politică a Bruxelles cu eforturi maxime pe intern pentru reformarea statului în linie cu cerințele europene. Etapa la care se află acum Republica

Moldova cu UE este una tehnică în care toate normele UE trebuie îndeplinite fără scuze sau jumătăți de măsură.

Este nevoie ca Republica Moldova să aibă o viziune clară, o linie și conduită de acțiune imperturbabilă și mai ales multă voință politică. Efortul este unul dublu și nimeni nu are nicio îndoială, deoarece statele care au aderat anterior la UE nu au făcut-o sub amenințarea armelor unei puteri mondiale și cu un război în proximitate.

Însă toate procesele ce țin de capacitățile interne trebuie accelerate. Principalul criteriu însă trebuie să fie calitatea reformelor astfel încât ele să creeze un grad cât mai apropiat de ireversibilitate, după ce instituțiile și funcționarea lor au fost curățate de corupție.

„Busola Electorală” - instrument digital neutru în premieră în Moldova care sprijină alegătorii să voteze informat

Republica Moldova are, în premieră, un instrument digital neutru care sprijină alegătorii să ia decizii informate – „Busola Electorală”. Platforma online compară opiniile personale ale utilizatorilor cu programele și pozițiile concurenților înscrși în cursa electorală pentru alegerile parlamentare din 28 septembrie 2025, transformând procesul de vot într-un exercițiu civic simplu, transparent și accesibil tuturor, inclusiv tinerilor, moldovenilor din diasporă și cetățenilor indecși.

„Busola Electorală” funcționează pe baza unui chestionar cu 35 de întrebări despre teme esențiale pentru societate – economie, educație, sănătate, drepturile omului, politică externă, mediu. În câteva minute, utilizatorii primesc o reprezentare vizuală personalizată a propriilor convingeri în raport cu pozițiile candidaților electorali și află unde se poziționează pe axele stânga-dreapta economică și progresist-conservator.

Într-o perioadă în care informația politică este tot mai greu de filtrat, Busola Electorală oferă o modalitate accesibilă și neutră care ajută alegătorii, indiferent de vârstă, regiune sau preferințe politice, să reflecteze asupra propriilor convingeri și să ia o decizie informată la vot. Aplicația nu recomandă votul pentru un anumit concurent electoral, ci oferă un reper obiectiv și clar, bazat pe surse transparente și metodologie verificată de experți.

„Busola Electorală” este disponibilă pe www.busolamea.md. Aflați mai multe detalii pe Facebook și Instagram.

Accesați facil „Busola Electorală” scanând codul QR de mai jos:

„Busola electorală Moldova 2025” este implementată de un consorțiu de fundații politice germane – Friedrich-Ebert-Stiftung, Konrad Adenauer Stiftung, Friedrich Naumann Stiftung, Heinrich Böll Stiftung, Hanns Seidel Stiftung – împreună cu National Democratic Institute (NDI), International Republican Institute (IRI) și în parteneriat cu compania olandeză Kieskompas BV, care a dezvoltat aplicații de consiliere a alegătorilor în peste 40 de țări.

Propaganda se face acum mai mult pe internet și mai puțin la TV, deoarece propaganda a migrat pe zona de online

Directoarea executivă a Centrului pentru Jurnalism Independent, Nadine Gogu, a oferit un interviu pentru buletinul de politică externă al FES/APE în care am discutat despre implementarea recomandărilor Comisiei Europene în materie de mass-media și libertatea de exprimare. Dialogul a atins și problema autoreglementării în mass-media și a operaționalizării Consiliului de Presă, precum și a legislației privind protejarea meseriei de jurnalist și a integrității fizice și morale a celor care o practică, pe fondul înmulțirii cazurilor de abuzuri împotriva jurnaliștilor. Vă invităm să citiți pe larg interviul în rândurile ce urmează:

■ Ați acordat 2,6 din 5 puncte la capitolul libertate de exprimare în raportul pentru implementarea măsurilor cerute de UE pentru Republica Moldova. Care sunt principalele

deficiențe constatate de Dvs în acest sens din partea autorităților?

■ Da, este vorba de o medie pe care am realizat-o. Pe unele aspecte, am oferit un punctaj de 0, deoarece nu s-a întreprins nicio măsură, iar pe altele am oferit 5.

În cazul celorlalte trei recomandări, punctajul a fost diferit. Am avut și 3 din 5, dar și 2 din 5 puncte. Merită menționat că una dintre recomandările UE ține de autoreglementare și nu de reglementare. Mai precis, este vorba de Consiliul de Presă. În acest caz, u autoritățile au de implementat mai multe măsuri, ci societatea civilă are mai multă muncă de făcut.

Funcționalitatea Consiliului de Presă

■ Ce măsuri vedeți că s-au luat pentru consolidarea

auto-reglementării în domeniul mass-media, cu precădere pentru Consiliul de Presă și dacă acest organism poate deveni unul complet funcțional în zona auto-reglementării presei?

■ Așadar, pentru organizarea Consiliului de Presă, am acordat un punctaj de 3 din 5. Este vorba de o mică creștere comparativ cu primul raport de monitorizare. Cu toate acestea, mai este de lucru pentru că, odată înregistrat ca instituție separată, Consiliul de Presă, ca entitate juridică, ar trebui în prezent să fie fortificat instituțional. Consiliul de presă trebuie să aibă strategii dezvoltatoare de acțiuni, să monitorizeze din oficiu conținutul din mai multe activități prin care să încurajeze breasla să adere la Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova etc.

Din raportul de monitorizare pe care l-am făcut se vede că există anumite progrese. Vorbim despre o varianta revizuită a vechiului Cod Deontologic, care a mai fost completat cu anumite lucruri. Apoi s-au mai elaborat o serie de documente interne și astfel a început lucrul Consiliului de presă cu noi experți și experțe.

■ Cum vedeți progresele pe ce înseamnă transparența proprietății în mass-media? Ce pași s-au făcut și ce rămâne de făcut în acest sens?

■ În ceea ce privește acest domeniu, am acordat un punctaj de 2 din 5 puncte în raport pentru implementarea cerințelor de asigurare a transparenței proprietății pentru presa scrisă și online.

Aici remarcam că, din cadrul grupului de lucru dintre societatea civilă și Parlament, a fost pus în discuție un proiect elaborat despre societatea civilă, dar a fost doar la nivel discuție și nu s-a întâmplat ulterior nimic. A fost înregistrată inițiativa legislativă în acest sens și așteptăm să vedem ce se întâmplă în acest an. În cazul televiziunilor, la fel a durat foarte mult până să fie luate toate deciziile importante. Mai mult, acest proces a început undeva prin 2012-2013. Și atunci Centrul de Jurnalism Independent (CJI) s-a implicat în elaborarea amendării legii respective.

În prezent, pe modificarea legii privind proprietatea media în scris și online vedem că există deschidere din partea autorităților. Am auzit asta din partea lor în cadrul mai multor discuții publice sau la diferite evenimente. Autoritățile spun că da, este necesar și trebuie amendate aceste legi, dar bănuiesc că acum au fost multe legi suprapuse și efectiv nu au ajuns să se ocupe de aceasta Lege a presei.

Era vorba de un proiect de Lege a presei, care includea și prevederi ce țin de transparență proprietății pe media scrisă și online. Din câte am înțeles de la colegi, mai era de lucru pe acel proiect și trebuia să se lucreze pe mai multe segmente. Autoritățile s-au axat acum mai mult pe reglementări ce țin de media audio-vizuală și Codul Audiovizualului.

Închiderea unor televiziuni: între cenzură și securitate

■ Cum vedeți acest aspect al închiderii mai multor televiziuni din Republica Moldova sub aspectul siguranței naționale? Este justificată total această operațiune de închidere sau vedeți și o anume latură poate și politizată a acestui fenomen? Cum calificați aceste acțiuni din perspectiva practicilor la nivelul UE?

■ Nu pot să zic neapărat că este bine sau rău că au fost închise diverse televiziuni. Acest lucru s-a făcut în funcție de încălcările comise de fiecare dintre aceste televiziuni, în cazul în care au fost monitorizate, sau au fost constatate anumite încălcări.

Noi, de fapt, și în acest raport de alternativă, dar și în alte analize sau documente pe care le-am elaborat la CJI, am pus accent pe faptul că este vorba de procedură, mai precis de metoda prin care aceste licențe TV au fost suspendate. Pentru că dacă ar fi fost suspendate licențele de către Consiliul Audiovizualului, dacă s-ar fi făcut o monitorizare și ar fi existat date care ar fi arătat probleme la posturile respective, nimeni nu ar fi zis că este un lucru rău că au fost închise. Acesta este rolul Consiliului Audiovizualului, și anume să stea și să supravegheze, iar dacă se constată abateri să intervină.

Aici a fost vorba de o altă structură, mai exact alte instituții care au intervenit în această problemă a închiderii unor televiziuni. Tocmai aici am văzut noi o problemă și anumite constrângeri. În aceste cazuri, noi am explicat de ce nu este în regulă ca acest Consiliu pentru Promovarea Proiectelor Investiționale să se ocupe de suspendarea licențelor TV.

Tocmai de aceea ziceam că trebuie aliniate aceste prevederi legislative cu standardele europene în materie. În alte state europene, nu sunt astfel de experiențe. În Republica Moldova, noi am fost primii care am încercat. Eu știu că întotdeauna când s-au cerut explicații în acest sens, în răspunsurile autorităților s-a pus accent

pe faptul că este război la hotar. Sau că există război hibrid purtat de Federația Rusă și că se încearcă ca aceste posturi de televiziune să fie utilizate ca instrumente de propagandă și multora le și reușea acest lucru, din păcate. Această propagandă se face acum mai mult pe internet și mai puțin la TV, deoarece propaganda a migrat pe zona de online.

În astfel de situații este nevoie de intervenție. Doar că trebuie să fie cadrul audiovizualului foarte bine clarificat și armonizat cu legislația UE. De acest lucru trebuie să se ocupe cei care au competențe în acest sens.

Acestea vor fi și recomandările pentru următoarea etapă, dacă sperăm să se ajungă și la această recomandare și să se lucreze la astfel de modificări legislative.

Recrudescența violenței asupra jurnaliștilor

■ **Cum evaluați agresivitatea cu care este întâmpinată astăzi munca de jurnalist din partea unor protestatari, politicieni sau persoane afiliate unor grupuri de interese oligarhice? Este necesară poate o legislație mai aspră în acest sens și mai multe măsuri de protecție pentru jurnaliști?**

■ Exact despre acest lucru vorbim la recomandarea 1 - asigurarea protecției jurnaliștilor. Aici noi am remarcat că a fost modificată legislația în iulie anul curent. La articolul 181 din codul penal și la articolul 61 din codul contravențional au fost modificări. De asemenea, sancțiunile penale au fost înăsprite pentru cei care împiedică activitatea presei și o intimidează.

Urmează deja să fie implementate, iar când vor intra în vigoare, vom vedea ce se întâmplă. Noi am încurajat colegii jurnaliști, atunci când se lovesc de astfel de abuzuri sau atacuri, să depună plângere și la poliție, iar unii dintre ei au făcut acest lucru în ultimele luni. Din păcate, am avut și un caz cu o asemenea plângere la care poliția nu a reacționat, iar cererea a rămas nerezolvată. Împreună cu colegii noștri de la CJI urmează să atacăm acea decizie, să vedem ce se întâmplă mai departe.

Este important să se modifice legislația actuală, doar că trebuie să urmărim ca ea să fie implementată. Sperăm că cei care comit abuzuri împotriva presei să fie sancționați, iar altădată să le mai piară din elanul acesta de a ataca un jurnalist, știind ce prevede legislația în acest sens.

Tocmai asta am remarcat în raport, și anume că autoritățile se autosesizează mai mult pe astfel de cazuri. Acest lucru a condus la creșterea de la 2 la 3 a punctajului în raportul nostru.

Abuzul autorităților locale din UTA Găgăuzia

■ **Este o situație mai specială în ceea ce privește funcționarea presei în UTA Găgăuzia? Cum vedeți că se desfășoară activitatea presei în această regiune?**

■ Se desfășoară mai problematic. Chiar remarcam, tot în cadrul recomandării numărul 1, că în UTA Găgăuzia continuă practicile de intimidare din partea autorităților împotriva jurnaliștilor. Spre deosebire de alte regiuni unde abuzurile vin preponderent din partea protestatarilor în raport cu jurnaliștii, în regiunea autonomă găgăuză, lucrurile stau invers. Sunt acolo și o serie de restricții și abuzuri, dar mai ales intimidări din partea autorităților.

La fel se întâmplă și în stânga Nistrului, lucru care a fost inclus și în raport. În ultimii ani, au fost și acolo restricții pentru jurnaliști. Ne referim aici în special la restricțiile de deplasare în special. Au fost mai multe cazuri în care au fost reținute mai multe echipe de jurnaliști care au vrut să intre de pe malul stâng, iar ulterior, după intervenția autorităților, au fost eliberați jurnaliștii.

Acest aspect nu este în regulă. Regiunea transnistreană face parte din Republica Moldova, mai ales că oamenii de acolo și votează. Este cu atât de îngrijorător, căci vin acum alegerile parlamentare și se dorește deschiderea a mai multe secții de votare acolo în regiune. Dar când vine vorba de jurnaliști, cei de la Tiraspol se consideră o altă entitate.

■ **Care ar fi principalele recomandări de care autoritățile ar trebui să țină seama când vine vorba de aplicarea legislației UE în perspectiva funcționării în parametri normali a media și în general a libertății de exprimare?**

■ Per general, autoritățile trebuie să se asigure că avem cadrul legislativ aliniat la standardele europene. Ulterior, după ce acest cadru va corespunde cu rigorile UE, să urmărească foarte strict ca acesta să fie implementat în tot ce ține de activitatea mass media. Dacă acest lucru se va face, atunci nu ar trebui nimic mai mult. Este nevoie de legislație bună care apoi să fie implementată.

■ **Vă mulțumim!**

De ce transformările trebuie să fie veritabile în stil european și nu de bifă pentru Republica Moldova

Din punct de vedere al percepției, Republica Moldova face pași concreți spre UE, însă în realitate lucrurile sunt puțin nuanțate și ar trebui explicate ca atare. Scopul nu este de a face rapoarte colorate, care dau bine pe cifre, ci țelul reformelor este exact transformarea societății și alinierea la standardele democratice occidentale.

Nu putem avea nici așteptări nerealiste ca pe fondul firav al stabilității șubrede cauzate de corupția internă la cote încă destul de mari, dar și a acțiunilor subsumate războiului hibrid al Rusiei împotriva Republicii Moldova. Evident, nici nu pot fi obținute rezultate spectaculoase peste noapte și tocmai procesul acesta de tranziție spre UE de circa minim opt ani pentru țările din Europa Centrală și de Est care au aderat la UE, nu este un proces care poate fi scurtat, în care pot fi arse etape sau trecute cu vederea anumite deficiențe.

Cu toate acestea, arderea etapelor nu este o opțiune viabilă și nici sănătoasă. De aceea, mentalitatea Chișinăului trebuie să metamorfozeze tot mai mult spre una de aliniere birocratică la cerințele UE și mai puțin de așteptări pline de clemență politică și emoție din partea UE.

Dacă la începutul războiului din Ucraina sloganul „țara mică cu inimă mare” a funcționat și UE s-a convins că există destul spirit european la Chișinău de solidaritate cu victima unei agresiuni militare incorecte, acum este vremea ca Republica Moldova să și livreze Bruxellesului acele lucrurile tehnice pe care UE le așteaptă.

Ori al doilea raport de monitorizare independentă al societății civile de la Chișinău de la finalul lunii trecute privind evaluarea progresului Republicii Moldova în implementarea recomandărilor Comisiei Europene privind clusterul „Elementele fundamentale” în contextul aderării la Uniunea Europeană arată concluzii oarecum similare cu raportul de anul precedent.

Progrese modeste

Mai precis, un ritm mai degrabă modest în media punctării unor cerințe îndeplinite care vin dinspre UE în ceea ce privește procesul de aderare

Dacă cel mai mare punctaj din raport a fost 5, iar cel mai mic a fost zero, mediana implementării cerințelor UE a fost undeva pe la 3, ceea ce ar trebui să fie totuși un semnal de alarmă pentru forțele pro-europene de la Chișinău.

Pe cele 12 capitole evaluate de experții din societatea civilă de la unele dintre cele mai bine cotate ONG-uri au apreciat în termeni matematici că undeva la 65% la sută din recomandările UE au fost implementate cu succes, ceea ce este un progres, dar nu unul care să ne bucure total.

În termeni tehnici, autorii au apreciat că „Implementarea a fost inițiată și un anumit progres sesizabil a fost atins” și că viteza pe diversele domenii vizate este una inegală.

Lupta cu corupția electorală

Ca să nu prezentăm concluziile raportului doar într-o cheie negativă, trebuie remarcat faptul că Republica

Moldova a înregistrat progrese semnificative când vine vorba despre combaterea corupției electorale puse la cale cu precădere de gruparea criminală Ilan Șor, care acționează sub directa atenție și stipendiere din partea Moscovei. Rusia este principalul adversar declarat al integrării Republicii Moldova în UE.

Autorii raportului apreciază modificările aduse Codului Penal care introduc sancțiuni mai mari pentru cumpărarea votului. Doar că aceste sancțiuni noi au fost dezbătute mai degrabă în fugă cu experții din societatea civilă, iar amendamentele nu au fost tocmai convenite cu Comisia de la Veneția, ceea ce creează un vid în zona dezbaterii publice și consensului cu organismele europene de profil.

Tot la capitolul justiție, autorii remarcă că reforma a însumat evoluții amestecate. Printre punctele forte se numără evoluția procesului de evaluare extraordinară (vetting) a magistraților, mai ales în partea de pre-vetting, prin alegerea unor noi membri în Consiliul Superior al Magistraturii (CSM) și Consiliul Superior al Procurorilor (CSP), dar și la modernizarea Institutului Național al Justiției (INJ).

De asemenea, autorii remarcă și un proces accelerat pe soluționarea cauzelor de corupție, datorită specializării completelor. Pe de cealaltă parte, este consemnată și lipsa cronică de cadre în rândul judecătorilor și magistraților care paralizează înfăptuirea actului de justiție.

Este apreciată și activitatea Procuraturii Anticorupție (PA), dar la fel este consemnată și lipsa de coerență pe reformarea acestei instituții în momentul în care începuse să livreze rezultate în procese de mare corupție prin această „decapitare” a PA, odată cu demisia cumva forțată politic a Veronicăi Dragalin și inițiativa de formare a PACO, o nouă entitate care să lupte cu corupția mare prin comasarea PA și PCCOCS. Însă proiectul de reformă a murit în fașă, iar astăzi PACO mai există doar pe hârtie prin sertarele birourilor parlamentare.

Drepturile omului și libertatea de exprimare - un pas înainte, unul înapoi

Violența domestică rămâne încă o mare problemă a societății moldovenești per ansamblu, cu toate că s-au făcut anumiți pași de aliniere la normele europene. În schimb, Republica Moldova rămâne restantă la discrepanțele salariale dintre femei și bărbați, dar și între anumite sectoare ale economiei.

La fel, partea de incluziune a rromilor, în special școlarizarea copiilor din familiile rrome, reprezintă în continuare o mare problemă la care autoritățile rămân restante.

În ceea ce privește mass-media, deși s-a lucrat la o legislație nouă care să oblige la transparentizarea acționariatului și finanțării unor publicații online, acest pachet legislativ trenează în Parlament de mai mulți ani.

Totodată, sancționarea celor care folosesc acte de violențe fizice sau verbale împotriva presei este tardivă și prezintă deficiențe la capitolul de descurajare a unor astfel de manifestări reprobabile care se înmulțesc odată cu acumularea unei tensiuni în societate determinată de diverse scrutine.

În ceea ce privește stoparea media afiliate intereselor străine maligne sau ale oligarhilor, autoritățile au ales o soluție neinspirată și foarte controversată, de a nu lăsa organele care se ocupă de reglementarea în media să decidă cine face presă și cine face propagandă. Astfel, a fost oferită această pârgie unul Consiliul de Investiții Strategice din subordinea Guvernului.

Aceasta nu este o practică deloc în concordanță cu normele UE. Însă guvernării au lăsat să se înțeleagă că această măsură excepțională ar avea rațiuni puternice pe zona de asigurare a securității statului.

Spre metamorfoza europeană

Este imperativ necesar ca, în scenariul în care vor câștiga alegerile parlamentare de luna viitoare, forțele pro-europene să apese puternic pedala de accelerație în zona reformelor. Războiul hibrid al Rusiei nu va scădea în intensitate nici în viitorul apropiat, indiferent de deznodământul scrutinului parlamentar.

În atare condiții, Republica Moldova trebuie să profite de acest culoare favorabil, deoarece această fereastră de oportunitate nu va sta deschisă pe termen nelimitat, iar alegerile interne din diverse țări, în special România, acolo unde forțele extremiste și populiste sunt cotate deja undeva pe la 40% la sută în sondaje, ar putea juca un rol negativ în posibila viitoare opoziție pentru lărgirea UE, în cazul în care ajung la guvernare. La fel cum se întâmplă în prezent cu Ungaria, principalul membru opozant al Uniunii Europene împotriva aderării Ucrainei la UE.

În concluzie, reformele nu trebuie privite ca o serie de condiții ce trebuie bifate, ci ca pe transformări reale și necesare schimbării mentalității Republicii Moldova din cea de stat post-sovietic într-unul european, pe modelul deja de succes al țărilor baltice care au trecut la timpul lor prin aceleași transformări pentru a deveni astăzi membri respectați în concertul european.

Mădălin Necșuțu

Instituțiile naționale pentru drepturile omului sunt active, dar depind prea mult de bani externi, ceea ce le vulnerabilizează

Vadim Vieru, avocat și Director de Program în cadrul Asociației Promo-LEX, a oferit un interviu pentru buletinul de politică externă al FES/APE în care am discutat despre cele mai importante aspecte semnalate de juristul Promo-LEX în cel mai recent raport de monitorizare independentă privind evaluarea progresului Republicii Moldova în implementarea recomandărilor Comisiei Europene privind Clusterul „Elementele fundamentale” în contextul aderării la Uniunea Europeană. Am discutat despre respectarea drepturilor omului, reforma justiției și evaluarea extraordinară a magistraților – vetting –, dar și despre condițiile din penitenciare și violența domestică. Vă invităm să citiți pe larg interviul nostru cu avocatul Vadim Vieru:

■ Cum stăm în zona drepturilor omului și dacă autoritățile de la Chișinău au implementat recomandările UE pe această dimensiune? Care este situația în ceea ce privește violența domestică, de exemplu?

■ S-au făcut pași vizibili, însă tabloul general rămâne inegal. Există un cadru de politici și instituții funcționale – Programul național 2023-2027 împotriva violenței față de femei este realizat în proporție de circa 93%. De asemenea, Agenția Națională pentru Prevenirea și Combaterea Violenței este operațională, iar reprezentarea femeilor în Parlament a depășit 40%.

În practică însă, protecția efectivă este subredă: aproape jumătate din ordinele de protecție sunt încălcate, adăposturile și serviciile specializate sunt puține și subfinanțate, mai ales în rural. Inegalitățile economice rămân pronunțate. De pildă, în IT, decalajul salarial urcă spre 38%.

La incluziunea rromilor, progresul este minim. Doar circa 43% dintre copiii rromi sunt integrați efectiv în școală. În penitenciare, deși există norme noi de alimentație și un plan național pe drepturile omului, suprapopularea, violența între deținuți și criza de personal persistă; situația minorilor deținuți e îngrijorătoare.

Instituțiile naționale pentru drepturile omului sunt active, dar depind prea mult de bani externi, ceea ce le vulnerabilizează. Concluzia: direcția e corectă, dar aplicarea pe teren și finanțarea încă nu țin pasul cu standardele UE.

Deficiențe la capitolul dezbateri publice

■ Cum evaluați transparența decizională a actualei guvernări, ținând cont că au fost semne de întrebare la mai multe proiecte de lege care au fost trecute rapid prin circuitul legislativ și au existat critici că nu au fost coordonate și dezbătute și cu specialiștii din societatea civilă?

■ Pe hârtie, cadrul a fost îmbunătățit prin ajustări la Legea 100/2017, angajamente OGP, sau module noi în e-Parlament. În practică însă, recurgerea la procedura de urgență a devenit regulă, nu excepție.

Pentru a exemplifica, rectificarea bugetului din aprilie 2025 a fost promovată într-un ritm care a exclus dezbaterea reală, iar la 10 iulie 2025 s-a votat un volum mare de proiecte cu documentație lipsă și termene scurtate. Imaginea de ansamblu arată transparență selectivă, mai precis atunci când miza politică este ridicată, consultarea cedează teren.

■ **Cum vedeți în general consultările cu societatea civilă și transparentizarea anumitor procese în sensul unei consultări mai largi cu mediul asociativ pe anumite legi importante? Au fost autoritățile în parametri cu aceste cerințe ale UE în privința dezbaterilor publice care au implicat societatea civilă?**

■ Mecanismele există și, formal, sunt utilizate. ONG-urile participă în 33 din 35 de grupuri de screening, Parlamentul transmite plenul în regim „live”, iar unele ministere publică regulat informații. În cauzele sensibile însă, reflexul este „să trecem repede”.

Vă dau două exemple grăitoare în acest sens, rectificarea bugetară din aprilie 2025 și numirile la Curtea Constituțională din iunie 2025 – ambele fără dezbateri substanțiale. Raportarea la standardele UE cere consultări previzibile, cu termene minime ferme (20-30 zile lucrătoare pe proiectele majore) și obligația explicită de a răspunde argumentat la propunerile primite. Aici mai este de lucru.

Semnale negative

■ **Cum vedeți inițiativele legislative precum comasarea Procuraturii Anticorupție și a PCCOCS în ceea ce s-a numit PACO, o reformă care însă nu a fost dusă până la capăt. Creează confuzie astfel de inițiative legislative în zona reformei din justiție?**

■ Da, creează confuzie și instabilitate. În 2023 s-a decis separarea clară a competențelor (PA pentru corupția mare, CNA pentru corupția mică și sistemică), iar structurile abia se reacheau.

Inițiativa „PACO” repornește jocul cu reguli noi, fără analize de impact solide și fără consultări consistente, exact când sistemul are nevoie de previzibilitate pentru a livra rezultate. Schimbările conceptuale dese demotivează oamenii din instituții și întârzie dosarele.

■ **Ce ne puteți spune despre îmbunătățirea condițiilor de detenție din penitenciare. Sunt acestea mai bune, a reprezentat acest aspect un interes pentru autorități?**

■ Interes există și s-au făcut pași concreți: norme de hrană modernizate din 1 ianuarie 2025, contract cu UNOPS pentru noul penitenciar din Chișinău (țintă 2028), reparații și instruiți pentru personal. Problemele de fond însă au rămas, precum violența între deținuți, creșterea arestului preventiv (care reumple celulele), lipsa cronică de cadre (inclusiv medicale), proiecte IT întrerupte și goluri de finanțare.

În locurile de detenție pentru minori și femei am găsit deficiențe grave. Prioritar ar fi de deblocat angajările pe posturile critice, accelerată construcția penitenciarului nou și transferată medicina penitenciară la Ministerul Sănătății pentru a stabili serviciile.

Vetting-ul, între aspecte pozitive și negative

■ **Cum vedeți funcționarea procesului de vetting, ținând cont de ce s-a realizat până acum, dar și de restanțele care sunt în prezent, cu câteva luni înainte de finalizarea legală la finele anului a acestui proces care cel mai probabil va fi prelungit?**

■ Da, a livrat rezultate importante. CSM și CSP au fost completate, evaluările la CSJ și la curțile de apel au înaintat, iar integritatea guvernantei s-a întărit. Costul colateral a fost însă mare.

Mai precis, au avut loc demisii masive și un deficit acut de judecători la nivelurile superioare. Ritmul actual face improbabilă închiderea până la 31 decembrie 2025, iar o prelungire controlată, cu jaloane clare pe luni, resurse adecvate și comunicare publică onestă, ar permite finalizarea fără a bloca instanțele.

■ **Cum vedeți menținerea, dar și atragerea unor procurori noi în sistem, ținând cont de salarizare și de volumul de muncă? Este suficient de atractiv să lucrezi astăzi în sistemul procuraturii?**

■ Nu, nu este încă suficient de atractiv. În Procuratura Anticorupție (PA), numărul efectiv de

procurori a scăzut, volumul de cauze a crescut, iar logistica – spații, echipamente, expertize – a rămas în urmă.

Fără o politică salarială competitivă, echipe multidisciplinare complete, inclusiv ofițeri de urmărire penală detașați, și un cadru normativ stabil, atractivitatea rămâne scăzută. Asta înseamnă bani, oameni și reguli previzibile – toate trei în același timp.

■ **Cum vedeți volumul de muncă a instanțelor și ce fel de reforme sau măsuri ar trebui luate pentru decongestionarea volumului de muncă imens din instanțe?**

■ La fond se văd efecte, și anume specializarea completelor la Judecătoria Chișinău a crescut rata de soluționare și a redus timpii, inclusiv pe dosarele de corupție. Sus se sufocă: curțile de apel și CSJ au rămas cu multe posturi vacante și conduceri interimare.

Ar trebui luate mai multe măsuri-cheie precum concursuri rapide pe posturile vacante, încetarea provizoratului, respectarea deciziei Curții Constituționale privind salarizarea, management activ al cauzelor –filtrarea cererilor repetitive, proceduri simplificate–, digitalizare reală (dosar electronic, termene și citații online) și menținerea specializării pe materii.

■ **Cum evaluați măsurile luate de autorități în zona combaterii corupției, mai ales în zona corupției electorale, ținând cont de experiențele anilor trecuți? Este vreo îmbunătățire în acest sens sau nu?**

■ Pe plan normativ și de supraveghere, da, există Legea 100/2025 care înăsprește sancțiunile pentru cumpărarea voturilor și finanțări opace, iar Comisia Electorală Centrală a intensificat controalele și auditarea partidelor.

Pe planul practicilor dubioase, problema „donatorilor fictivi” persistă, iar actualul prag de verificare –peste trei salarii medii – lasă o zonă gri consistentă.

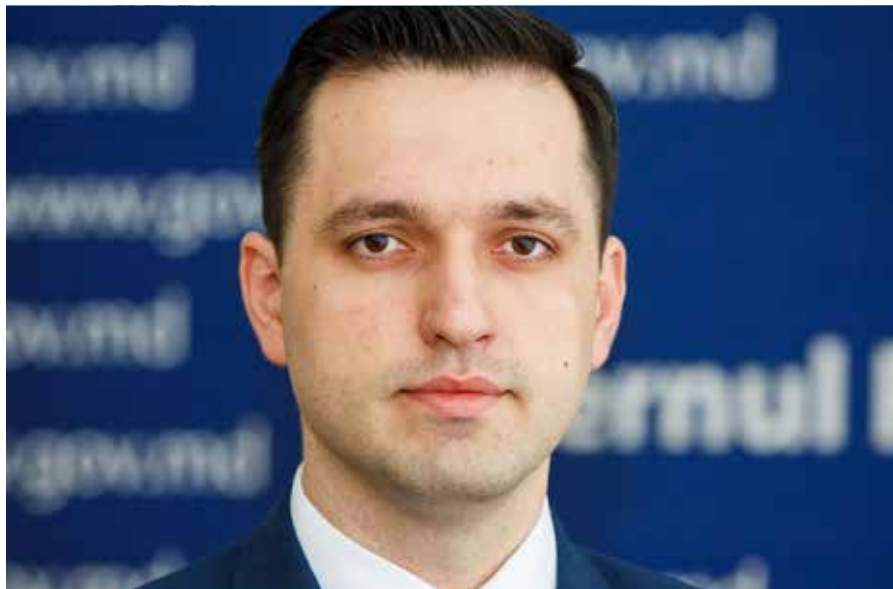
Pentru alegerile din 28 septembrie 2025, ar conta trei lucruri: coborârea pragului de verificare a donațiilor, folosirea completă a sistemelor IT de „control financiar” și consolidarea capacităților electorale la nivel local.

De asemenea, orice modificare nouă a regulilor ar trebui consultată cu Comisia de la Veneția înainte de adoptare, pentru a evita contestații post-factum. În ansamblu, progresul e vizibil în reguli și controale, dar încă insuficient în descurajarea tuturor stratagemelor din teren.

■ **Vă mulțumim!**

Recomandarea Comisiei Europene este de a revedea modelul de salarizare la stat ca să devină mai competitiv cu sectorul privat

Liderul de echipă al programului de europeanizare și statul de drept al IPRE, Adrian Ermurachi, a avut amabilitatea de a acorda un interviu pentru buletinul de politică externă al FES/APE în care am discutat despre reforma administrativă și cum ar trebui să arate o arhitectură suplă și funcțională, în parametri europeni, a instituțiilor statului din Republica Moldova. Am vorbit despre implementarea cerințelor UE legate de administrația publică, dar și despre transparentizarea procesului de consultări dintre Parlament și experții din societatea civilă. Toate aceste detalii le puteți citi integral în interviul care urmează:

■ **Ce progrese au fost realizate în ceea ce privește reforma administrației publice față de anul trecut și unde ne aflăm în acest moment cu implementarea cerințelor UE pe acest palier?**

■ Dacă vorbim despre ce s-a schimbat în domeniul reformei administrației publice față de anul trecut și ce scoate în evidență Comisia Europeană, sunt anumite elemente legate de instituții publice, de reforma administrației publice locale, de implementarea strategiei privind reformele administrației publice locale și alte angajamente foarte punctuale pe care le avem față de UE.

Dacă revenim la progrese, în primul rând, putem să menționăm că cel puțin la nivel de politici, la nivel macro, avem o implementare a programului pentru realizarea strategiei de reformă a administrației publice cam de aproximativ 75% din acțiuni. Nu este un rezultat prost, dar nici nu putem să zicem că este bine, pentru că aceasta înseamnă că este o provocare pentru anul curent și pentru anul următor. Provocarea ține de faptul că anul curent și următorul an vin de fapt cu acțiuni suplimentare. Orice restanță din anii precedenți rămâne valabilă și pentru anul curent. Prin urmare, dacă nu înlăturăm restanțele, nu ne vom putea atinge obiectivele.

O chestiune importantă, eu aș zice, chiar dacă este la nivel de document deocamdată și urmează să fie implementată pas cu pas, este aprobarea foii de parcurs privind reforma administrației publice.

Acesta este un criteriu de referință în procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, cunoscut în

relația diplomatică cu UE ca „opening benchmark” [punct de referință de deschidere], ce vizează anume această foaie de parcurs pe domeniul reformei administrației publice.

Dat fiind faptul că acest document corelează cu alte documente de politici și de planificare, este unul expres cerut de Comisia Europeană pentru deschiderea negocierilor. Prin urmare, e de o importanță destul de mare. Provocarea majoră rămâne de fapt ca toate acțiunile incluse în această foaie de parcurs să fie implementate în termen și să răspundă exact obiectivelor stabilite.

Cu referire la subiectul reformei administrativ-teritoriale, putem menționa că a fost modificată legea care vizează structura administrativ-teritorială, că în sfârșit avem două grupuri de unități administrativ-teritoriale care au parcurs practic toți pașii juridici cu privire la amalgamare – unul din Leova și altul din Fălești.

Cel din Leova vizează chiar orașul Leova, care fuzionează cu câteva sate din jurul său, iar cel din Fălești este compus și el din câteva localități care fuzionează. Așadar, rămâne să vedem implementarea practică, ceea ce presupune alegeri, căci nu avem o singură autoritate publică locală. Mai important însă este să vedem care sunt lecțiile învățate din aceste reforme.

Aș putea să mai punctez aici necesitatea aprobării unui cadru normativ primar, care vine ca o recomandare conexă pentru reforma administrației publice. În speță, vorbim despre legea privind instituțiile publice și un

cadru normativ conex, unde guvernul are o recomandare clară de a veni cu o normă în vederea reglementării legii privind instituțiile publice.

Reformă administrativă complexă

■ Se poate face o reformă administrativă modernă care să desființeze aceste raioane de tip sovietic și apoi să fie implementate alte unități administrative pe model european? Cât de dificilă este o astfel de acțiune și dacă credeți că interesul politic totuși stă în calea unei astfel de reforme, ținând cont că avem circa 900 de primării în acest moment în Republica Moldova?

■ Reforma administrației publice locale sau reforma administrativ-teritorială vizează anume unitățile administrativ-teritoriale de nivelul I, adică primăriile, autorități publice locale, sate, orașe. Nu vizează raioanele, deoarece raioanele ar urma, așa cum prevede strategia și programul, să vină în faza a doua, atunci când va exista o viziune foarte clară pe reforma instituțiilor publice locale de nivelul II, însemnând cele circa 900 de primării.

Dar să nu uităm că noi avem și 32 de raioane care, de fapt, sunt de nivelul II. Și aici este o problema mare, deoarece, de-a lungul timpului, competențele au fost mereu excluse sau transferate de la raioane către autorități publice locale de nivelul I, adică către sate. Cu toate acestea, resursele nu au migrat și ele în totalitate dintr-o parte în cealaltă. În mod special, aici mă refer la resursele umane care au rămas la nivel de raioane. Prin urmare, este o decizie legată de raioane, iar numărul acestora trebuie să fie optimizat.

Aceasta este o decizie care ține de factorul politic. Este o decizie curajoasă, iar pentru structurile de la nivel teritorial este una importantă, inclusiv din punct de vedere a guvernării locale. Aceasta din urmă are o corelare directă cu guvernarea centrală, indiferent de ce partid se află la guvernare.

Salarizare pe măsură

■ Avem destule cadre și funcționari în instituțiile statului pentru implementarea reformelor cerute de UE și cum vedeți politica de atragere a specialiștilor buni raportat la salarizarea oferită de stat?

■ Dacă stăm să ne uităm la nivel central, salarizarea s-a îmbunătățit destul de mult pe parcursul ultimilor ani. Orice funcționar public de la nivel central o să vă confirme acest lucru. Din păcate, salariul a fost cumva complementat și de o inflație destul de mare. Chiar dacă nu s-a simțit atât de mult în puterea de cumpărare, cel puțin nivelul de salarizare a crescut.

Mai mult, la nivelul autorităților publice centrale care preponderent se află în Chișinău, salarizarea este acum destul de competitivă cu sectorul privat. Din punctul meu de vedere, acesta este un pas înainte destul de important. Acest lucru se vede și în fluctuația de personal care nu mai este atât de mare în cadrul autorităților publice, așa cum era acum câțiva ani.

Problema rămâne cu autoritățile publice locale de nivelul I, care chiar dacă au beneficiat de o mică mărire salarială, salariile au rămas destul de mici. Astfel, puterea de cumpărare rămâne destul de scăzută, ceea ce generează o atractivitate scăzută pentru aceste funcții.

Așadar, trebuie revăzut tot ce înseamnă cadrul de salarizare. Avem și în acest sens o recomandare a Comisiei Europene, de a revedea modelul de salarizare care trebuie să devină mai competitiv în comparație cu sectorul privat. Totodată, recomandarea este ca salarizarea să devină mai uniformă.

În prezent, noi avem decalaje foarte mari între instituții, ceea ce generează provocări pentru instituția care are salarizare mai mică și reprezintă un avantaj pentru instituția care are o salarizare mai mare. Acest aspect trebuie să fie examinat, iar în prezent se lucrează la acest lucru.

Arhitectură pliată pe nevoile de dezvoltare

■ Cum vedeți arhitectura agențiilor din subordinea Guvernului și care este modelul european cel mai eficient de subordonare și funcționare a acestora?

■ Noi avem două tipuri de agenții. Avem agenții care se subordonează ministerelor și agenții care se subordonează direct Guvernului.

Dacă vorbim la nivel de bune practice din UE, Comisia Europeană nu vine neapărat să ne zică care este modelul cel mai bun. CE oferă spațiu ca fiecare stat să decidă singur cum își organizează structura administrației publice, în așa fel încât să fie eficientă, să livreze rezultate și să funcționeze după cum cer principiile UE.

CE insistă foarte mult pe respectarea câtorva principii de separare a competențelor dintre agenții, mai exact separarea agențiilor care elaborează politicile de cele care le implementează.

În același timp, Guvernul are niște inițiative prin care încearcă să aducă un șir de agenții în subordinea ministerelor, care să implementeze politici. Este un pas înainte, dar în același timp trebuie să înțelegem că problema nu ține neapărat de unde se află această agenție, fie că este în subordinea guvernului, sau în cea a unui minister. Acest lucru poate să crească eficiența

unei agenții, pentru că atâta timp cât un minister elaborează, de exemplu, politici în domeniul sănătății, evident că el și-ar dori să aibă în subordine și agențiile în domeniul medicamentelor sau farmaceuticii.

Trebuie să înțelegem că aceste agenții se confruntă, pe lângă relația de subordonare, și cu o serie de provocări interne de care am vorbit mai sus. Cu referire la nivelul de salarizare în cadrul agențiilor, acesta este mai scăzut decât în cadrul ministerelor, ceea ce iarăși afectează retenția persoanelor. Unele persoane preferă, după ce acumulează o anumită experiență, să plece din agenții fie în ministere sau în sectorul privat.

Aceasta este o primă provocare cu care se confruntă aceste agenții și ea trebuie soluționată. Comisia Europeană este atentă la aceste detalii.

■ **Cum vedeți consultările cu societatea civilă și transparentizarea anumitor procese în sensul unei consultări mai largi cu mediul asociativ pe anumite legi importante? Au fost autoritățile în parametri cu aceste cerințe UE în privința dezbaterilor publice cu societatea civilă?**

■ Din păcate, abordarea este neuniformă de la o instituție la alta. Totuși, la nivel de guvern și ministere se simte cumva o îmbunătățire de la un an la altul a procesului consultativ cu societatea civilă. Mai precis, instituțiile statului oferă mai mult timp pentru consultări, feedback și pentru a explica prin tabele de sinteză ce a fost luat în considerare sau nu.

În schimb, o problemă cronică care rămâne în continuare valabilă este ceea ce se întâmplă la nivel de Parlament. Acest lucru a fost foarte vizibil în mod special în ultimele ședințe din acest an. Parlamentul încearcă în prezent să își îmbunătățească practicile în domeniul consultărilor. Practica demonstrează că acolo unde se doresc consultări, acestea sunt evitate. Legile ajung de fapt să fie promovate foarte rapid, fără consultări. Mai ales este vorba de norme complexe, cum ar fi cele ce țin de organele de drept de exemplu.

Cel mai elocvent exemplu a fost cel legat de legea avocaturii. Aceasta a fost întoarsă în Parlament de doamna președinte Maia Sandu, dar nu era în regulă ceea ce s-a întâmplat la nivel de Parlament cu această lege, care practic nu a fost consultată. Parlamentul nu putea să meargă cu o lege în maniera în care a ales să o facă, fără consultări propriu-zise, așa cum cer bunele practici. În acest sens, avem o mare problemă.

Cu referire la respectarea procesului de consultare de către Parlament, degeaba consultă 90% din legi, dacă cele 10% care sunt cruciale și care au un impact destul de mare nu ajung să fie consultate și sunt votate într-o manieră foarte rapidă.

■ **Vă mulțumim!**

Imprint

Editor

Friedrich-Ebert-Stiftung e. V. sucursala Chișinău (Moldova)
Strada București 111, Chisinau, MD-2012, Republica Moldova
moldova.fes.de
E-mail: fes.moldova@fes.de
Tel. +373 855830

Credit foto:

Pagina 1: Președinția Republicii Moldova
Pagina 2: Nadine Gogu/Facebook
Pagina 5: Mădălin Necșuțu/Arhiva personală
Pagina 7: Vadim Vieru/Facebook
Pagina 10: Adrian Ermurachi/Facebook

Opiniile exprimate în această publicație nu reflectă neapărat punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung e.V. (FES). Utilizarea comercială a materialelor publicate de FES nu este permisă fără acordul scris al FES. Publicațiile FES nu pot fi folosite în scopuri de campanie electorală.

Mai 2025

© Friedrich-Ebert-Stiftung e.V.

Mai multe publicații ale fundației Friedrich-Ebert pot fi găsite aici: ↗ www.fes.de/publikationen

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europeanizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.